

140

ГОДИНА
НАРОДНЕ
БАНКЕ
СРБИЈЕ

140

ГОДИНА

НАРОДНЕ
БАНКЕ
СРБИЈЕ

Ђорђе Вајферт

Ђорђе Вајферт је рођен у Панчеву тада делу Хабзбуршке монархије 15. јула 1850. године. Његова породица се бавила пиварством, а од 1873. године након што је постао српски држављанин развио је производњу пива у Београду где је „Прва српска парна пивара Ђорђе Вајферт А.Д.“ имала важну улогу у индустријализацији земље. Нарочито је био активан у истраживању рудних богатстава Србије те је заслужан и за откривање бакарне руде у Бору 1903. године.

Био је члан Оснивачког и првог Управног одбора Народне банке (1884. године), гувернер у два мандата (од 1890. до 1902. године и од 1912. до 1926. године), а од 1926. године, доживотни почасни гувернер југословенске Народне банке све до смрти 12. јануара 1937. године.

Посебно је значајан његов рад у емисионом заводу током Првог светског рата када је

Народна банка своју делатност обављала у Француској у Марсељу. Иако је земља била под окупацијом, влада и краљ у избеглиштву, а Народна банка у сталним селидбама, још од јула 1914. године, курс динара је за то време и упркос свим околностима остао стабилан. По ослобођењу земље, после четири и по године изгнанства и више хиљада километара пређеног пута (Београд-Ниш-Крушевац-Скопље-Солун-Марсељ-Београд), Народна банка је затворила круг, вративши се 1919. године на старо место, у Београд, али у нову државу.

У новој држави Вајферт је као гувернер организовао послове око унификације валуте и преузимања мрежа филијала бивше Аустроугарске банке. Народна банка је била инструмент државе у оздрављењу националне валуте и спречавању берзанских спекулација.

др ЈОРГОВАНКА
ТАБАКОВИЋ

Јоргованка Табаковић рођена је 21. марта 1960. године у Вучитрну. Од 1981. године до 1989. године радила је као професор економских предмета у Средњој економској школи у Приштини. Наредне две године обављала је послове финансијског директора у трговинској кући „Грмија“.

Почетком 1992. године прелази у Приштинску банку а.д. у систему Београдске банке на место заменика директора и на пословима у банкарству остаје до 1999. године. Исте године засновала је радни однос у Предузећу за телекомуникације „Телеком Србија“ а.д., у којем је била до тренутка ступања на функцију гувернера.

Магистрирала је 1999. године на тему „Реформа банкарског система Југославије“ на Економском факултету у Приштини, а 2008. године поднела је пријаву докторске дисертације под називом „Инструменти централне банке – домети и ограничења на примеру Републике Србије“. Докторску дисертацију одбранила је маја 2011. године.

Бирана је за народног посланика у шест сазива Народне скупштине Републике Србије – три пута од 1993. до 2000. године и још три пута од 2007. до 2012. године. У два мандата је била председник Одбора за финансије Народне скупштине Републике Србије. Од марта 1998. године до октобра 2000. године обављала је функцију министра за економску и власничку трансформацију у Влади Републике Србије.

У 2018. години објављена је њена књига „Монетарна политика – нема коначних победа“, у 2020. години књига „Моји одговори – прилог историји банкарства Србије у 21. веку“, а у 2021. години „Тачка преокрета – у равнотежи је кључ успеха“.

Током 2006. и 2007. године била је ангажована као предавач на Факултету за менаџмент у Новом Саду.

Од августа 2012. године обавља функцију гувернера Народне банке Србије. Народна скупштина Републике Србије у јуну 2018. године изабрала ју је на место гувернера у новом шестогодишњем мандату од августа 2018, и то на предлог Александра Вучића, председника Републике.

Удовица је, мајка троје деце: Иване, Милене и Николе.

Због доприноса расту и стабилизацији српске економије, угледни месечник The Banker, британски магазин у власништву Financial Times-a, с готово стогодишњом традицијом, прогласио је гувернера Јоргованку Табаковић за најбољег гувернера на светском нивоу и за најбољег европског гувернера за 2020. годину.

Мандат гувернера Јоргованке Табаковић препознатљив је, не само по ценовној и финансијској стабилности, већ и по томе што је она постигнута тако да додатно доприноси одрживом убрзању раста и извоза, повећању профитабилности и инвестиција у привреди, и посебно значајном - повећању запослености. Инфлација је са двоцифрених нивоа спуштена на ниво упоредив са развијеним земљама, а грађанима и привреди обезбеђен је дуг период ниских каматних стопа. НБС је са Јоргованком Табаковић на челу успоставила и очувала релативну стабилност динара према еврџу. То је био и један од важних чинилаца за постизање ниске и стабилне инфлације и стабилног финансијског система Србије упркос бројним изазовима које је донела вишедимензионална криза на глобалном нивоу.

Тихомиљ Марковић

Тихомиљ Марковић је рођен у Београду 17. јануара 1849. године у трговачкој породици. Завршио је Прву мушку гимназију у Београду 1868. године, студирао је Правни факултет у Београду и Минхену. Након студија преузео је очеву радњу и био изабран 1881. године за председника Београдске трговачке омладине и на том положају је остао до 25. марта 1884. године.

Од 1885. до 1901. године био је члан Управног одбора Народне банке. Указом краља Александра Обреновића 7. јуна 1902. године постављен је за гувернера Народне банке Краљевине Србије и ту дужност ће обављати у два мандата све до 1912. године. Као гувернер тесно је сарађивао са државом по питању стабилности динара у време Царинског рата, и

успешно је завршио преговоре са Владом око продужења банчиних повластица, што је резултирало доношењем Закона о Народној банци 1908. године. Од 1912. па све до смрти 2. априла 1921. године био је члан Управног одбора Народне банке.

Од 1890. године бавио се адвокатуром и хуманитарним радом. Један је од оснивача друштва Светог Саве, његов дугогодишњи благајник и потпредседник. Такође је учествовао у оснивању и раду друштва Краљ Дечански за глувонему децу и Дома за сироту и напуштenu децу. Управо због своје хуманитарне активности и због угледа који је уживао међу београдским трговцима, својим тестаментом 1912. године, Никола Спасић га је одредио за управитеља своје Задужбине.

ИСТОРИЈАТ

Управни и Надзорни одбор на збору акционара из 1932.
године, Архив Народне банке Србије

Алекса Спасић,
гувернер
март - октобар 1884.

После Берлинског конгреса и стицања државне независности 1878. године, Србија је ушла у веома противречно раздобље унутрашњег развоја и међународног положаја. На ослобођеној територији Србија је убрзано кренула ка привредном напретку, који се, између осталог, огледао у изградњи железнице, развоју индустрије и рударства, повећаном обиму трговине и развоју пољопривреде. Међутим, даљи напредак отежавала је чињеница да област финансија није била адекватно законски уређена. Као један од темељних прописа наметао се закон којим би се уредило централно банкарско пословање.

Закон о Народној банци који је потврђен 18. јануара 1883. године (6. јануара по јулијанском календару), представљао је не само подлогу за оснивање Привилеговане народне банке Краљевине Србије као установе одговорне за централно банкарске и емисионе послове већ и извор повољног кредитирања привреде и државе као темеља за јачање финансијског и уопште привредног система Србије.

Оснивачка скупштина Народне банке одржана је од 26. до 29. фебруара 1884. године, након чега је 2. јула 1884. године, у изнајмљеном простору у кући браће Кумануди у Кнез Михаиловој улици у Београду, Привилегована Народна банка започела шалтерски рад са грађанима и предузећима. Изградња сопствене зграде у Дубровачкој улици, данас Краља Петра, отпочела је 1888. године према пројекту архитекте

Константина А. Јовановића. Зграда је усељена 1890. године.

Народна банка је имала разгранат управни апарат који су чинили гувернер, вицегувернер и четири одбора (Главни, Управни, Надзорни и Есконтни). Надзор над целокупним радом Народне банке у име државе и прибављање сагласности државних органа за ефикаснији рад институције биле су дужности владиног комесара.

За непуне две деценије рада Народне банке и општег развоја кредитних активности у земљи број новчаних завода повећао се на 92, што је био пораст од 1.314% (11 банака, два кредитна завода, 31 штедионица и 48 задруга за помоћ и штедњу).

После балканских ратова Краљевина Србија није очекивала да ће поново ступити у нови рат. Међутим, убиство аустроугарског престолонаследника послужило је као повод Аустроугарској да 28. јула 1914. године, Србији објави рат. На тлу Србије Народна банка је радила у ратним условима до 1. октобра 1915. године, када је према решењу краљевске владе кренула преко Ниша, Скопља и Солуна на четворогодишњи избеглички пут. Након неколико недеља проведених у Солуну, 3. децембра 1915. године донета је одлука о њеном даљем кретању према Марсеју. Један од првих послова за Народну банку у Марсеју био је почетак размена српских динара за француске франке.

ИСТОРИЈАТ

Закон о Народной
банци Србије
из 1883. године

Архивска фотографија зграде Народне банке Србије

Стварање југословенске државе 1918. године донело је велика очекивања када је реч о економском развоју и напретку државе. Закон о Народној банци потврђен је 26. јануара 1920. године, а већ 1. фебруара Банка је преузела посао на ослобођеној територији и с новим именом – Народна банка Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Јачање динара, започето 1923. године, и његова стабилизација од маја 1925. године нормализовали су прилике у банкарству. Крајем 1930. године, у Краљевини Југославији су пословале 642 банке с главницом од три милијарде динара. Након фактичке стабилизације динара држава је приступила и законској стабилизацији динара 1931. године када је донесен и нови Закон о Народној банци и динар је добио златно важење. Међутим крах аустријских и немачких новчаних завода, амерички мораторијум на исплату немачких репарација, као и енглеско напуштање златног стандарда (21. септембра 1931. године), неповољно су утицали на привредни живот и платни биланс Краљевине Југославије. Стога је власт била приморана да, ограничи слободни промет девизама (октобра 1931. године), односно напусти конвертибилност динара. Да би се спасла стабилност домаће валуте, уследио је прелазак на клириншки начин плаћања. Погоршање политичких прилика, опасност од ширења Немачког рајха и измена граница версајске Европе учинили су да се задовољавајућа ситуација на девизном тржишту од јула 1938. године почне мењати. Да се таква ситуација не би одразила на стабилност динара, Народна банка је у договору с Министарством финансија

предузела одређене мере које су подразумевале контролу увоза, интервенције на домаћим берзама и регулисање тражње слободних девиза на домаћем тржишту.

Ради даљег појачаног државног надзора, као и због све присутније ратне психозе, измењен је и Закон о Народној банци, након чега је уследило још веће задуживање државе. У кратком интервалу, од краја 1940. године до капитулације, у оптицај је пуштено више новца него што је било у оптицају неколико година пре тога.

После окупације Југославије и њене поделе априла 1941. године, Народна банка је била принуђена да прекине пословање у земљи и да га, заједно с Владом Краљевине Југославије, настави у избеглиштву.

Немачке власти су 29. маја 1941. године донеле Уредбу о ликвидацији Народне банке Краљевине Југославије, с тим што се та ликвидација могла вршити над оним делом Банчине имовине који је остао у земљи. На раскомаданој територији, емисиону службу преузеле су раније постојеће новчаничне банке окупаторских држава. У окупираној Србији је основана нова Српска народна банка која је одмах приступила замени југословенског динара за српски динар.

Народна банка у избеглиштву престала је да постоји по завршетку Другог светског рата, када је Указом краљевских намесника од 27. новембра 1945. управа Народне банке у Лондону разрешена дужности.

ИСТОРИЈАТ

Интеријер у Краља Петра 12 (деталј свечаног степеништа с мобилијаром), Народна банка Србије, 2012.

Скулптура Србија, из 1900. године, Ђорђе Ђока Јовановић (1861–1953.), бронза, h-95cm, Народна банка Србије, 2011.

Нов назив, Народна банка Федеративне Народне Републике Југославије, уведен је 15. јануара, а национализација Банке обављена је 25. септембра 1946. године. Тиме је она, у пуном смислу, постала државна банка. Период од доношења Закона о уређењу и деловању кредитног система (1945) до Уредбе о спајању кредитних предузећа из државног сектора (1946. године), заправо је обухватао период национализације банака у Југославији, па тиме и централне банке. Коначно, решењем Владе од 20. марта 1952. године у земљи је постојала само једна банка – Народна банка Федеративне Народне Републике Југославије, која је добила обавезе „друштвене евиденције и контроле“.

Будући да разни видови централизације нису донели очекиване резултате, од средине педесетих година XX века отпочело је сужавање делокруга Народне банке, и то најпре оснивањем специјализованих банака (Југословенска инвестициона банка, Југословенска банка за спољну трговину и Југословенска пољопривредна банка). У следећој фази децентрализације

банкарског сектора (1961. године), Народној банци је, од послова нетипичних за централну банку, остало у делокругу само кредитирање војне индустрије, органа и организација федерације и робних резерви. У корпус децентрализационих мера спадало је и потпуно издвајање националног платног промета из Народне банке. 1962. године, осамостаљивањем Службе друштвеног књиговодства.

На принципима модернизације банкарског система, марта 1965. године, усвојен је нови Закон о Народној банци Југославије, којим је уређен банкарски систем, који су чинили Народна банка Југославије, пословне банке и Служба друштвеног књиговодства. Народна банка је дефинисана као емисиона банка Југославије која је својим пословањем дужна да обезбеди примену јединственог новчаног, кредитног и девизног система, да емисионом и кредитном функцијом, као и функцијама из сфере међународних плаћања, обезбеди спровођење одређене новчане и кредитне политике.

ИСТОРИЈАТ

Интеријер у
Краља Петра 12
(деталј ходника првог
спрата и декорација
сводова), Народна
банка Србије, 2018.

Извођење орнаменталних
декорација у сводовима новог
крила зграде Народне банке
Србије у Београду, 1924–1925.
године. Фотографију уступио
Константин Новаковић (уник
пок. сликара), 2016.

Уставним амандманима из 1971. године, су уз Народну банку Југославије, установљене нове монетарне институције – народне банке република и аутономних покрајина, што је потврђено и новим Законом о Народној банци Југославије (1972. године), као и републичко-покрајинским законима о народним банкама (1973. године), чиме је (кон)федерализован монетарни систем земље.

Посебно апсурдна ситуација настала је 1983. године када је Народна банка Југославије постала гарант свих спољнотрговинских обавеза земље према иностранству. Трајна последица била је та што је (кон)федерирање овлашћења омогућило народним банкама република и покрајина да подривају Народну банку Југославије, што ће своје финале имати у процесу разбијања заједничке југословенске државе 1991–1992. године.

У наредним годинама наступила је потпуна дезинтеграција југословенског простора. Комадање земље праћено је ратним операцијама и најокрутнијим санкцијама међународне заједнице. Све је то погубно деловало на економску и привредну активност, а у монетарној сфери резултирало је хиперинфлацијом. Након

више покушаја стабилизације динара, хиперинфлација је успешно заустављена Програмом монетарне стабилизације 1994. године.

Након проглашења Устава Савезне Републике Југославије 1992. године, Народна банка је преименована у емисиону установу нове државе коју су чиниле Република Србија и Република Црна Гора.

Законом из 1993. године, Народна банка Југославије је преузела, као правни следбеник, права и обавезе Народне банке Југославије за територију Савезне Републике Југославије и права и обавезе које су Народна банка Србије, Народна банка Црне Горе, Народна банка Војводине и Народна банка Косова имале у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији.

Доношењем Закона о Народној банци Србије 2003. године, Народна банка Југославије наставља рад као Народна банка Србије, а поред гувернера, утврђују се и два нова органа – Монетарни одбор и Савет, који изменама Закона из 2010. године, постају Извршни одбор и Савет гувернера.

ЗАВОД ЗА ИЗРАДУ НОВЧАНИЦА И КОВАНОГ НОВЦА – ТОПЧИДЕР

Запослени у Заводу, 1930-их, Архив
Завода за израду новчаница и
кованог новца - Топчидер

Штампарија у Заводу, 1930-их, Архив Завода за израду
новчаница и кованог новца - Топчидер

ШТАМПАРИЈА ПО УГЛЕДУ НА ЕВРОПУ

Од оснивања, Банка је послове штампања и ковања новчаница обављала у иностранству. Осим прве новчанице које је израђена уз помоћ Белгијске народне банке, Народна банка Краљевине Србије је започела сарадњу са Банком Француске која је трајала све до израде новчаница у сопственој режији. Тек се у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца јављају идеје о изградњи сопствене штампарије пре свега као вид државне и финансијске независности.

Одлука о почетку изградње Завода за израду новчаница донета је на седници Управног одбора крајем 1925. године, у време гувернера Ђорђа Вајферта.

Марта 1927. године, Банци је одлуком Министарског савета уступљено у закуп земљиште на Топчидеру, а изградња Завода је започела септембра 1927. године. На предлог Банке Француске за главног архитекту је изабран Јосиф Најман. У рекордном року до краја октобра 1929. године, зграда је завршена и Завод за израду новчаница Краљевине Југославије отпочео је са радом децембра исте године. С обзиром да је завод представљао у оквиру Банке специфичну

установу која се бавила посебним послом који до тада није био регулисан одређеним правилима и процедурама, крајем 1930. године је донета Уредба у којој су подробно описане све фазе у организацији посла. Импозантно здање Завода служило је не само за штампање домаће валуте већ и као репрезентативни објекат у који су довођени многи домаћи и страни званичници, као и бројне делегације.

Погон за ковање новца, као део Завода, саграђен је током 1937. године, а производња кованог новца почела је 1938. године.

Данас, праћењем најсавременијих технолошких достигнућа, поред производње новчаница и кованог новца које издаје Народна банка Србије, Завод израђује и новчанице и ковани новац за стране државе, јавне исправе, вредносне и заштићене папире, банкарске и друге картице и низ других производа највишег квалитета са најсавременијим видовима заштите и сигурности процеса у свим фазама.

Производња у Заводу никад није престала – чак ни током Другог светског рата, нити у време НАТО бомбардовања.

ДИНАР

На илустрацији је новчаница од 1000 динара из 1931. године са ликом краљице Марије

Оварање изложбе „150 година српског динара“

Током периода ослобађања Србије од отоманске власти, јавило се и питање увођења националне валуте, које није било само економско, већ и национално, јер се веровало да је то још један корак удаљавања од Отоманског царства и приближавања европским стандардима. Кнез Михаило, који је планирао увођење првог српског динара, убијен је 1868. године, тако да није дочекао да види први нововековни српски новац у апоенима од 1, 5, и 10 пара који се појавио у оптицају фебруара 1869. године.

Усвајањем Закона о ковању српске сребрне монете 12. децембра 1873. године настављени су даљи процеси модернизације и разрада новчаног система. Наведеним законом било је прописано да је основна новчана јединица динар подељен на 100 пара. Како је констатовано у расправи Народне скупштине у Крагујевцу: можете казати пара, стопар, пет-грошић, франак, али то су имена дуга и незгодна. Динар, то је једно од најлепших имена. Исковано је један милион у апоену од два динара, три милиона у апоену од динар и два милиона од педесет пара.

Чедомиљ Мијатовић је као министар финансија био задужен за спровођење овог закона, те је тако са исте дужности две године касније на празник Цвети 1875. године расписом објавио пуштање динара у оптицај.

Закон о ковању српске сребрне монете 1873. године приближио је Кнежевину Србију европским финансијским стандардима, те се исте

године почело размишљати и о оснивању емисионог завода све у циљу прекида са оријенталним начином вођења економије.

„Од давнина је познато да, поред традиционалних државних симбола – грба, заставе и химне, дух и снагу једне државе чине њена традиција, култура и национална валута. Трајање ових државних одлика показатељ је колико је нека нација млада, а колико дуготрајна, колико је стабилна и постојана. Они су и огледало историје и тековина једног народа, а од суштинског су значаја за њен суверенитет и углед у свету.

Имати стабилну и чврсту сопствену валуту данас је можда важније него икада. Већ два века у свету глобалних финансија позната је изјава: „Дајте ми контролу над националном валутом и није ми важно ко доноси њене законе.“ Овим је јасно указано да снага једне земље економски, али и социјално, политички и у сваком другом смислу, у великој мери зависи од снаге њене локалне валуте. Ако је она јака и стабилна, ако одолева недаћама и глобалним превирањима, ако је очувано поверење народа у њу, онда и економија те земље ужива поштовање у свету. Историја нашег народа научила нас је колико је ова изјава тачна, а наше искуство током периода нестабилности потврђује да је од пресудног значаја да се о домаћој валути и њеној вредности старамо с највећом пажњом“.

(Из говора гувернера Јоргованке Табаковић на отварању изложбе „150 година српског динара“)

the country's fiscal policies in the face of the Covid-19

THE BANKER AWARDS 2020
CENTRAL BANKER OF THE YEAR

Central Banker of the Year 2020

GLOBAL AND EUROPE

Jorgovanka Tabakovic, National Bank of Serbia

Jorgovanka Tabakovic has been at the helm of the National Bank of Serbia (NBS) since 2012. In that time, she has acted to strengthen the country's banking system while pursuing monetary policy that has tamed inflation and supported both domestic demand and bank credit growth. Today, Serbia's banking system is highly liquid, profitable and well capitalised thanks in large part to the policies and oversight of the NBS. International Monetary Fund (IMF) data indicates that, in the first half of 2019, the sector's capital adequacy ratio was above 22%, while credit to the economy was growing at 10% a year.

Accommodative monetary policy has helped in this regard, as has growing confidence in the Serbian economy. This has emerged as a result of sound management from the NBS and other government agencies. Arguably, however, it is the Serbian banking sector's improving asset quality that has played the greater role in reaching this point. Here, the NBS, under the guidance of Ms Tabakovic, has registered one of its most remarkable accomplishments. In 2019 the ratio of non-performing loans (NPLs) hovered at about 5%, down from as high as 22% in 2015. This swift turnaround owes much to the work of the NBS, which, as part of a wider NPL Resolution Strategy, introduced improvements to accounting standards and collateral assessment, among other measures, across the banking system to great effect.

Despite this success, the NBS has continued to improve regulation and oversight to enhance Serbia's prudential framework. This includes the December 2018 adoption of regulatory initiatives that restrict banks' portfolios of long-term cash and consumer loans. It also includes debt-to-income limits on advances to individuals. Moreover, the NBS has also launched a survey of Serbian lenders' exposures to unhedged foreign currency borrowers in the market. In doing so, the NBS will have a better understanding of the ways in which banks assess clients' foreign exchange hedging and how these borrowers are subsequently managed by their financial institutions.

In October 2018, the NBS initiated an instant payments system covering transactions with a value up to RSD300,000 (\$2849). Under NBS requirements, introduced in April 2019, Serbian lenders are obligated to provide instant payments on all available payment channels including mobile and internet banking, over-the-counter transactions, bill payments and point-of-sale transactions, among others. The launch of this instant payments initiative feeds into another NBS objective: dinarisation.

In an effort to promote the use of Serbia's domestic currency and reduce the use of the euro in the economy, the NBS has enacted a number of initiatives to achieve this goal. This includes placing higher reserve requirements on foreign currency deposits. But instant payments are also expected to contribute, through the wider use of dinar-denominated mobile payments. According to IMF data, total banking sector deposit dinarisation was at 32% in April 2019, while total corporate and house credit dinarisation was 33%. In tandem, the ratio of dinar-denominated government debt was about 25%. Though this represents only modest growth following the country's first dinarisation strategy in 2012, the pace of this reform could increase following a strategy revision in 2018.

Meanwhile, in June 2019 Serbia was removed from the Financial Action Task Force's grey list, meaning it is no longer subject to the monitoring process as part of the organisation's continuous anti-money laundering and countering the financing of terrorism compliance function. Under Ms Tabakovic's leadership, the NBS has played a vital role in achieving this through both its core regulatory and supervisory mandates.

As a result of these measures, and others, Ms Tabakovic has secured the global Central Bank Governor of the Year Award for 2020. The stability of Serbia's financial sector, as well as the broader success of its economy in recent years, owes much to her work. Yet Ms Tabakovic is not resting on her laurels. Efforts to improve the NBS's oversight of the banking sector and enhance channels of communication with other public entities are under way. For these reasons, and others, Serbia can look forward to a brighter economic future.

THE BROADER SUCCESS OF SERBIA'S ECONOMY IN RECENT YEARS OWES MUCH TO JORGOVANKA TABAKOVIC'S WORK

THE BANKER

Због доприноса расту и стабилизацији српске економије, угледни месечник The Banker, британски магазин у власништву Financial Times-a, с готово стогодишњом традицијом, прогласио је гувернера Јоргованку Табаковић за најбољег гувернера на светском нивоу и за најбољег европског гувернера за 2020. годину. Том приликом, гувернер Јоргованка Табаковић рекла је да, иако је лично, то признање сматра признањем за промене у Србији на којима радимо од друге половине 2012, за промене на којима ради председник Србије са својим сарадницима и она са својим сарадницима, а само признање највише припада Србији и њеним грађанима.

СТАБИЛНОСТ

Стабилност није датост, не подразумева се сама по себи већ је то резултат који проистиче из правилно одмерених потеза, непрекидне посвећености и успешног савладавања увек присутних изазова. Ред није само супротност хаосу, него исходиште борбе која нас изводи из амбијента претњи и неизвесности у свет предвидљивости. Исписује се неким показатељима који су прихваћени као мерило стабилности али се уложен труд у њихово остваривање не може једноставно описати, иза њих стоји дуги низ дана, месеци и година истрајности. Хераклитова ватра из које све настаје.

Често се у круговима економиста неосновано посеже за одвајањем економије од политике. Као и увек, тако и сада, чврсто истичем да је основа свих резултата у економском делу – монетарне, фискалне и финансијске стабилности, и привредног раста, у постигнутој и очуваној политичкој стабилности.

Стабилност нема алтернативу. Било је мноштво изазова, вишедимензионалних криза које су показивале вишегодишњу постојаност. Континуитет у постизању и очувању ценовне и финансијске стабилности уз подршку привредном расту је визија која ме води, пред којом сви ти савладани изазови остају сведочанство онога што смо урадили до сада јер ово је делатност у којој нема коначних победа.

Гувернер Јоргованка Табаковић

МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА

Током претходних 12 година, у време мандата гувернера др Јоргованке Табаковић, Србија је прешла пут од земље коју је одликовала монетарна и финансијска нестабилност и неизвесност, до земље која има инфлацију упоредиву са развијеним земљама, стабилну валуту, рекордан ниво девизних резерви, стабилан финансијски систем.

НАСЛЕЂЕНА ВИСОКА ИНФЛАЦИЈА КРАЈЕМ 2012. ЗА ГОДИНУ ДАНА ЈЕ СНИЖЕНА НА 2,2%. Адекватном монетарном политиком инфлацију смо за годину дана снизили за 10 п.п. – са нивоа од 12,2% крајем 2012. године на 2,2% крајем 2013. године.

ИНФЛАЦИЈА ЈЕ У КОНТИНУИТЕТУ ЗАДРЖАНА НА НИСКОМ НИВОУ ШТО ЈЕ ОМОГУЋИЛО ДУГ ПЕРИОД НИСКИХ ТРОШКОВА ЗАДУЖИВАЊА ПРИВРЕДЕ И ГРАЂАНА. Инфлација је чувана на ниском нивоу, од краја 2013. године до краја 2021. године (око осам година), када долази до ескалације глобалних инфлаторних притисака. Постигнута и очувана ценовна стабилност омогућила је вишегодишњи период ниских каматних стопа на кредите у динарима (смањењем референтне каматне стопе са затечених 11,75% током 2012. године на 1% крајем 2020. године), што се одразило на смањивање трошкова задуживања привреде и грађана.

СОПСТВЕНИ ПРИСТУП ВОЂЕЊУ МОНЕТАРНЕ ПОЛИТИКЕ. Од децембра 2012. године Народна банка Србије своје основне операције на отвореном тржишту, реверзне репо операције (репо продаје благајничких записа), којима повлачи вишкове динарске ликвидности на недељном нивоу, спроводи по систему вишеструких варијабилних стопа. Овакав систем, омогућио је Народној банци Србије да током 12 година има већу флексибилност и ефикасност у спровођењу монетарне политике.

ИНФЛАТОРНИ ПРИТИСЦИ СУ СТАВЉЕНИ ПОД КОНТРОЛУ. Као последица деловања вишеструких криза на глобалном нивоу, инфлација у Србији је последњих година, након пандемије и више међународних конфликта, увезена и њена другачија природа захтевала је и другачије реаговање и Владе и Народне банке Србије – у континуитету, али постепено. Чинили смо све да заштитимо стандард становништва, али и да не угрозимо привредни раст. Захваљујући томе инфлација је од априла 2023. на стабилној опадајућој путањи и сада је више него троструко мања у односу на врхунац из марта 2023. године, као што смо све време и пројектовали. Њен повратак у границе циља од $3 \pm 1,5\%$ остварен је у мају 2024. године (4,5%) и приближавање централној вредности циља од 3% очекује се током 2025. године.

140

КУРС ДИНАРА ДЕВИЗНЕ РЕЗЕРВЕ

СТАБИЛНОСТ ДЕВИЗНОГ КУРСА. Стабилност девизног курса постала је у Србији нова нормалност. Промењен је приступ спровођењу политике девизног курса динара према евр. Уместо пуштања значајнијих осцилација, које су водиле јачању инфлаторних притисака, неизвесности пословања, високим курсним разликама у домаћој привреди и порасту проблематичних кредита, што је била карактеристика домаћег тржишта пре августа 2012. године, од тада па до данас једна од основних карактеристика Народне банке Србије остаје релативна стабилност курса динара према евр.

ЈАЧАЊЕ ДИНАРА И РАСТ ДЕВИЗНИХ РЕЗЕРВИ. Динар је током последњих 12 година номинално ојачао за 1,3% према евр. Истовремено, Народна банка све време води рачуна да девизне резерве у временима појачаних депрецијацијских притисака пажљиво користи – инвестира у стабилност курса, а да у амбијенту преовлађујућих притисака ка јачању динара – девизне резерве увећава, градећи тако додатни слој сигурности за домаћи финансијски систем. Од 6. августа 2012. године до данас, Народна банка Србије је на девизном тржишту нето купила 8,9 милијарди евра и тиме, као најзначајнији појединачни фактор, допринела да у наведеном периоду девизне резерве земље

буду више него удвостручене и да крајем априла 2024. године премаше 25 милијарди евра. То је за 15 милијарди евра (готово 150%) више него крајем јула 2012. године (када су износиле 10,1 милијарду евра), док смо нето девизне резерве у истом периоду више него утростручили (повећали за 280% – са 5,5 милијарди евра на 21,0 милијарди евра).

ЈАЧАЊЕ СТРУКТУРЕ ДЕВИЗНИХ РЕЗЕРВИ КУПОВИНОМ ЗЛАТА. Раст девизних резерви праћен је и јачањем њихове структуре – значајно смо повећали количину, вредност и учешће злата.

Од августа 2012. године, злато је количински увећано готово 3 пута (са 14,8 тона крајем јула 2012. на актуелних рекордних 41,2 тоне), куповином на међународном тржишту (током 2019. и 2020. укупно 12 тона), али и из домаће производње, при чему је све злато највишег квалитета и чистоће (преко 99,5%). Учешће злата у резервама повећано је са 6,2% на око 11,4%, а његова вредност повећана је скоро пет пута (са 0,6 милијарди на 2,9 милијарди евра). Од јула 2021. године, након што је НБС иностранства увезла 13 тона злата (1 тону осталу из сукцесије и 12 тона купљених у иностранству), све златне резерве налазе се у Србији, у трезорима Народне банке Србије.

НАРОДНА БАНКА

ФИНАНСИЈСКА СТАБИЛНОСТ

140 ГОДИНА
НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

140

РЕШЕНО ЈЕ ПИТАЊЕ БАНАКА КОЈИМА ЈЕ НЕАДЕКВАТНО УПРАВЉАНО ПРЕ 2012. ГОДИНЕ, БЕЗ ПОСЛЕДИЦА ПО СТАБИЛНОСТ ФИНАНСИЈСКОГ СИСТЕМА. Услед проблема у пословању изазваних неодговарајућим управљањем и надзором пре 2012. године, у периоду 2012 – 2014. године били смо принуђени да затворимо четири банке (Нова Агробанка, Развојна банка Војводине, Привредна банка Београд и Универзал банка Београд). Тиме су створене основе за враћање потпуног поверења у банкарски систем, уз све релевантне показатеље пословања банака, који су знатно изнад регулаторних захтева Народне банке Србије.

У ВРЕМЕ МАНДАТА ГУВЕРНЕРА ДР ЈОРГОВАНКЕ ТАБАКОВИЋ, НАСЛЕЂЕН ВИСОК НИВО ПРОБЛЕМАТИЧНИХ КРЕДИТА ОД ОКО 20% ЈЕ СНИЖЕН НА ИСТОРИЈСКИ НАЈНИЖИ НИВО ОД 3%. Захваљујући заједничким институционалним напорима на решавању питања проблематичних кредита, њихово учешће у укупним кредитима банкарског сектора је смањено на историјски најнижи ниво – на око 3%, са затечених око 20%. Банкарски сектор је престао да буде фискални ризик, могуће оптерећење за јавне финансије, а значајан пад проблематичних кредита подстакао је раст кредитирања и тако постао један од генератора привредног раста, подршка економском напретку и расту стандарда грађана Републике Србије.

УСПЕШНО ЈЕ СПРОВЕДЕНА КОНСОЛИДАЦИЈА БАНКАРСКОГ СЕКТОРА У УСЛОВИМА БРОЈНИХ ИЗАЗОВА. Захваљујући одговорном приступу Народне банке Србије успешно је спроведена консолидација банкарског сектора, и очувана стабилност и у условима промена у пословању појединих матичних банака (на пример током „грчке“ кризе из 2015. године, пандемије корона вируса, сукоба у Украјини). О атрактивности домаћег банкарског тржишта говори и чињеница да је Народна банка Србије у овом периоду дала 31 претходну сагласност за стицање власништва у банкама и 10 сагласности на припајање једне банке другој. Број банака смањен је са 33 на 20, при чему су квалитет и обим пружених услуга грађанима и привреди континуирано унапређивани.

ОЧУВАНО ЈЕ ПОВЕРЕЊЕ У БАНКАРСКИ СЕКТОР. О том поверењу несумњиво говоре:

- раст динарске и девизне штедње и њихови рекордни нивои (са испод 18 милијарди динара

крајем 2012. на преко 158 милијарди динара колико тренутно износи, односно са 8,3 милијарди евра на 14,9 милијарди евра),

- као резултат унапређења политичке и економске сарадње са Кином и Уједињеним Арапским Емиратима реализоване су и две гринфилд инвестиције у банкарски сектор из 2014. и 2016. године - Мирабанк и Bank of China Србија, које су допринеле и диверсификацији инвестиција у банкарском сектору и даљем унапређењу економске сарадње са матичним земљама тих инвеститора

- оцена Европске комисије из 2019. године о еквивалентности регулаторног и супервизорског оквира за банке у Републици Србији са европским оквиром, као прва земља из окружења која није члан ЕУ.

РЕГУЛАТОРНА ПОДРШКА ТОКОМ ПАНДЕМИЈЕ. У условима пандемије и изражених негативних ефеката глобалних шокова, доносили смо мере којима се пружа подршка грађанима, привреди и финансијском сектору.

РЕГУЛАТОРНЕ ОЛАКШИЦЕ КЛИЈЕНТИМА СА ПОТЕШКОЋАМА У ОТПЛАТИ КРЕДИТА. Народна банка Србије је донела бројне мере којима се олакшава отплата кредита клијентима који имају финансијске потешкоће услед пандемије, раста инфлације, раста каматних стопа и сл.

ПОЗИТИВНА КРЕТАЊА НА ТРЖИШТУ ОСИГУРАЊА. У протеклих 12 година забележен је позитиван тренд по свим релевантним параметрима на тржишту осигурања, при чему су капитал, укупна имовина, техничке резерве, премије животних и неживотних осигурања више него дуплиране, што је утицало и на генерално позитиван тренд премије по становнику и њеног учешћа у БДП-у. Премија по глави становника је порасла са 75 евра у 2012. години на 199 евра крајем 2023. године, а учешће премије у БДП са 1,6 на 1,9%.

1921

БАНКА
ПОШТА

СРПСКА ШТЕДИОНИЦА

Српска
Пословна

ВАЖИ ДО:

ПЛАТНЕ УСЛУГЕ

СТАБИЛАН РАД ПЛАТНОГ СИСТЕМА, РАСТ БРОЈА ПЛАЋАЊА И УПОТРЕБЕ МОБИЛНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ БАНКАРСТВА. Народна банка Србије води рачуна, прати и промовише сигуран и стабилан рад шест платних система. Својим активностима обезбедили смо поузданост рада свих платних система, као и сигурност и ефикасност извршавања платних трансакција у тим системима. У платним системима чији је оператор Народна банка Србије у 2023. години реализовано је преко 386 милиона плаћања, што представља раст од 76% у односу на укупан број трансакција који је извршен у платним системима 2013. године. Присутан је изражен раст плаћања употребом мобилног и интернет банкарства, како по броју корисника тако и по броју трансакција.

У ВРЕМЕ МАНДАТА ГУВЕРНЕРА ДР ЈОРГОВАНКЕ ТАБАКОВИЋ, НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ ЈЕ ПОСТАЛА ЛИДЕР У ИНОВАТИВНИМ РЕШЕЊИМА У ОБЛАСТИ ПЛАЋАЊА. НБС се показала као институција која међу првима уводи иновативна решења у области плаћања.

• Увели смо савремен правни оквир за платне услуге који подстиче иновације и у равни је с најбољом европском и светском праксом. Међу првима у свету развили смо систем за инстант плаћања Народне банке Србије - IPS НБС систем, чиме смо грађанима и привреди омогућили да плаћају било где и било када уз пренос новца на рачун примаоца у свега неколико секунди:

- Грађанима и привреди смо обезбедили изузетно једноставан модел плаћања рачуна за месечне обавезе скенирањем NBS IPS QR кода (без укуцавања података) апликацијама мобилног банкарства, на рачунима које издају пружаоци комуналних и других услуга.

- Омогућили смо да се инстант плаћања на продајним местима обављају путем различитих метода (IPS рокажи, IPS skeniraj).

- Трговцима смо обезбедили могућност да на својим продајним местима имају нов, савремен начин безготовинског плаћања који им обезбеђује располагање новчаним средствима у неколико секунди и по нижим

трговачким накнадама захваљујући ценовној политици Народне банке Србије, као и самосталну припрему решења која одговарају њиховим потребама.

- Грађанима смо обезбедили могућност да једноставно, путем апликација за мобилно банкарство, извршавају инстант плаћања уношењем само броја мобилног телефона регистрованог примаоца плаћања или одабиром из именика, без потребе да памте шаблоне, записују или уносе број рачуна примаоца плаћања.

БОРБОМ ЗА НАЦИОНАЛНИ КАРТИЧНИ СИСТЕМ ДОНЕТЕ БРОЈНЕ КОРИСТИ ЗА ГРАЂАНЕ. У циљу обезбеђивања финансијске стабилности у погледу независности свог платног система, смањења трошкова и модернизације домаће платне картице, стратешки смо радили на развоју националног картичног система – DinaCard.

- Увођењем бројних нових сервиса као конкуренцију скупим иностраним брэндовима, промет DinaCard картицама расте, чиме смо просечно наплаћену трговачку накнаду преполовили са 2,10% на 1,05%. Само на основу тога, и само за период од четири године (од 2019. до 2023. године) остварене су уштеде у систему трговине од 300 милиона евра, а то је уједно и трошак који би кроз цене роба и услуга био пренет на купце.

- Плаћање на рате дебитном DinaCard картицом јесте одлична замена за плаћање чековима на одложено и то плаћање дебитном, а не кредитном платном картицом.

- Подизање готовине уз куповину – у сарадњи са банкама и одређеним трговцима активирали смо услугу подизања готовине уз куповину код које сви корисници Дина картица могу без накнаде да подигну до 5.000 динара готовине што је посебно важно за мање развијена подручја где мрежа банкомата није развијена као нпр. у великим градовима.

СЕТ МЕРА У ЦИЉУ ЗАШТИТЕ СТАНДАРДА ГРАЂАНА И ТРАНСПАРЕНТНОСТИ НАКНАДА - ПАКЕТ ПЛАТНОГ РАЧУНА СА ОСНОВНИМ УСЛУГАМА.

ЗАШТИТА КОРИСНИКА РЕГУЛАТИВА МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

140

ЗНАЧАЈНО ЈЕ УНАПРЕЂЕНА НОВОУВЕДЕНА ФУНКЦИЈА ЗАШТИТЕ КОРИСНИКА ФИНАНСИЈСКИХ УСЛУГА. Предузели смо велики број активности у оквиру нове функције заштите корисника финансијских услуга што је довело до значајних, директних позитивних материјалних ефеката по кориснике:

- Унапређен је процес предуговорног информисања клијента о финансијским услугама, у циљу њихове заштите од ризика који могу доћи по основу раста каматних стопа и девизног курса.
- На основу одлуке Народне банке Србије из 2015. године банке су корисницима вратиле око 6 милијарди динара по основу камате коју су наплатиле једностраним променама каматне стопе.
- На основу мишљења Народне банке Србије, банке од 2020/2021. године, приликом превремене отплате кредита корисницима враћају (умањују дуг за отплату) око 5 милиона евра годишње.
- Активно смо пратили поступање банка на тржишту, па смо због непоштене праксе односно због поступања супротно прописима неким банкама забранили да наплаћују одређену накнаду, чиме смо њиховим корисницима уштедели око 1,8 милиона евра годишње.
- Одређене супервизорске мере довеле су у последње три године до отписа дуга према корисницима у износу од 2,95 милијарди динара.
- Поред свега наведеног у последње четири године директни позитиван ефекат за кориснике чије су притужбе биле основане износи око 108 милиона динара, док је директан материјални ефекат за кориснике од контролних поступака износи 247,4 милиона динара.

УВЕДЕНА СУ НОВА РЕГУЛАТОРНА РЕШЕЊА КОЈИМА ЈЕ УНАПРЕЂЕН ФИНАНСИЈСКИ И ПЛАТНИ СИСТЕМ. Промену оквира за реструктурирање банака који обезбеђује континуитет критичних функција банке уз потпуну заштиту депонената и најмањи трошак за државу, што се показало и практично на делу у случају Сбербанке (измене и допуне Закона о банкама из 2015. године);

У САРАДЊИ СА ДРУГИМ НАДЛЕЖНИМ ОРГАНИМА УНАПРЕЂЕН ЈЕ ПРАВНИ ОКВИР КОЈИМ СЕ УРЕЂУЈЕ СПРЕЧАВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА. ЗНАЧАЈНЕ УШТЕДЕ И У ОБЛАСТИ ПРИМЕНЕ ДЕВИЗНИХ КУРСЕВА.

- Унапређени су сигурност и заштита грађана Републике Србије на мењачком тржишту и обезбеђено је сигурно и

несметано обављање мењачког пословања и у условима пандемије.

- Решено је и дугогодишње питање наплате туристичких аранжмана по продајним курсевима банака за девизе или ефективни страни новац. Од краја јула 2019. године, приликом истицања цене и наплаћивања туристичких аранжмана у иностранству, примењује се званични средњи курс динара.
- Ограничен је најнижи куповни курс односно највиши продајни курс који овлашћени мењачи и јавни поштански оператор могу примењивати приликом откупа, односно продаје ефективног страног новца – евра, и то на $\pm 1,25\%$ у односу на званични средњи курс динара према еврџу који важи на тај дан, а мењачка провизија је ограничена на 1%.

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ ЗНАЧАЈНО ДОПРИНОСИ КРЕДИБИЛИТЕТУ СРБИЈЕ У МЕЂУНАРОДНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ

- У својим извештајима Међународни монетарни фонд оцењује да је Србија током последње деценије, упркос спољним шоковима, постигла импресивне економске резултате који одражавају њену снажну економску политику.
- Заједничка оцена свих инвеститора јесте да су макроекономски фундаменти Србије одлични и да Србија одавно заслужује инвестициони ранг кредитног рејтинга. Србија је земља која је много постигла у претходним годинама, и која је доказала да зна како да одржи стабилност и остане на путању раста у свим условима, захваљујући кредитним политикама.
- У оквиру процеса европских интеграција имамо значајно учешће у раду осам преговарачких група, при чему водимо процес у најважнијим економским областима - Финансијске услуге и Економска и монетарна политика, где смо првонадлежна институција, а у области Слободног кретања капитала смо другонадлежна институција. Сва три поглавља су отворена.
- Крајем 2023. са Народном банком Кине потписан Меморандум о разумевању о успостављању клириншког аранжмана и одређивању клириншке банке у Србији за кинеске јуане.
- Са Народном банком Кине 2016. године закључен је билатерални валутни своп аранжман којим је омогућена размена националних валута Србије и Кине, путем појединачних своп трансакција између две централне банке.

